

การประชุมของนักเรียนนักศึกษา

แนวโน้มที่คึกคัก ปี ปี ดี

(Broad-Based Democracy = ประชาธิปไตยฐานกว้าง)

ประเวศ วะสี

การประชุมของนักเรียนและนักศึกษาเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยที่กำลังขยายตัว ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่างๆ นานาว่าจะนำไปสู่อะไร จะเป็นแบบ ๑๔ ต.ค. หรือ ๖ ต.ค. หรือไม่ใช่ทั้งสอง แต่สังคมไทยก็ได้เรียนรู้แล้วว่าแม้การเดินขบวนที่ใหญ่ที่สุดเมื่อ ๑๔ ต.ค.จะ **ขับไล่รัฐบาล**เผด็จการขณะนั้นไปได้ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง **ระบอบเผด็จการ**ให้เป็นระบอบประชาธิปไตยได้จริง ประชาธิปไตยยังล้มลุกคลุกคลานอยู่จนทุกวันนี้ ถ้าผู้มีอำนาจตัดสินใจใช้อำนาจกับการตื่นตัวของเยาวชนอาจนำไปสู่มีคดียุติธรรม

แล้วก็มีแนวโน้มที่ดีเกิดขึ้นที่มีสมาชิกวุฒิสภา ทั้งที่เป็นวุฒิสมาชิกและ **ส.ส.** เสนอให้รัฐสภาเปิดรับฟังเสียงเยาวชน แนวโน้มนี้จะนำไปสู่ **ปีปีดี Broad-Based Democracy** = ประชาธิปไตยฐานกว้าง อันจะเป็นทางออกของระบบการเมืองไทย ซึ่งผมขออธิบายดังต่อไปนี้

๑. ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ กำเนิดในประเทศตะวันตกสมัยโบราณ เมื่อการคมนาคมยังไม่สะดวก การสื่อสารยังมีน้อย ราษฎรต้องแต่งตั้งตัวแทนขึ้นมาบ้าง นั่งเกวียนบ้าง ไปประชุมที่เมืองหลวง

สังคมปัจจุบันต่างจากสังคมโบราณ ที่การคมนาคมสะดวกมีช่องทางการสื่อสารมากมาย กว้างขวาง คนทั้งประเทศสามารถรับรู้ในสิ่งเดียวกันพร้อมกัน จึงอยู่ในฐานะที่จะมีส่วนร่วมใน **ประชาธิปไตยทางตรง** (Direct Democracy) ถ้าพึงประชาธิปไตยแบบตัวแทนอย่างเดียว จึงเป็นประชาธิปไตยฐานแคบ (**Narrow-Based Democracy**)

แม้จะผ่านการเลือกตั้งของคนทั้งประเทศ แต่เป็นประชาธิปไตยวินาทีเดียว คือตอนกาบัตรเลือกตั้ง แต่ประชาธิปไตยทางตรงเป็นการมีส่วนร่วมในเนื้อหาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จึงเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและคุณค่าเพิ่ม (Value-added democracy) และก็ไม่ได้ขัดแย้งกับประชาธิปไตยตัวแทน แต่กลับเสริมคุณค่าซึ่งกันและกัน

๒. บทบาทของรัฐสภาและรัฐบาลคือการพัฒนา นโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะคือ

ปัญหาสูงสุดของประเทศใดประเทศหนึ่ง เพราะกำหนดทิศทางของประเทศ กำหนดว่าจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรและทำอย่างไร นโยบายสาธารณะจึงมีผลกระทบต่อทุกอนุของสังคมทั้งทางบวกและทางลบ รัฐสภาและรัฐบาลจึงเป็น **กลไกทางปัญหาสูงสุด** ของประเทศ

เรามักจะมองว่าเป็นกลไกอำนาจสูงสุดอย่างเดียว

แต่สังคมปัจจุบันซับซ้อนมากยากที่จะเข้าใจและยากที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ **ในระบบที่**

ซับซ้อน การใช้อำนาจไม่ได้ผล ต้องใช้ปัญญา แต่เราก็มองการเมืองเป็นแค่อำนาจ เมื่อเป็นอำนาจก็ต้องแย่งชิงต่อสู้กันตลอดไปจนถึงคิดทำร้ายกัน ปัญญาจึงไม่พอกับการใช้งาน

และสังคมไทยก็มองการเมืองเหมือนการชกมวย คอยดูเอาสนุกกว่าใครแพ้ใครชนะ โดยไม่คิดเข้ามามีส่วนร่วม ให้การเมืองเป็นสถาบันทางปัญญาที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะในการพัฒนานโยบายสาธารณะของประเทศ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยซึ่งควรจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยระบบการเมืองในการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ **นี้** เพราะการคิดแบบแยกส่วนไม่คิดถึง **องค์รวม** (Wholistic) การคิดแบบแยกส่วนเกิดจากอวิชชา หรือความไม่รู้ หรือการหลงไป ถ้าคิดเชิงปัญญาจะเข้าถึงความเป็นองค์รวม ประเทศไทยติดอยู่ในสภาวะวิกฤติเพราะการคิดแบบแยกส่วน ขาดการเข้าถึงองค์รวม

๓. ประชาธิปไตยฐานกว้างคือประชาธิปไตยที่เปิดกว้างให้สังคมทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะ

การจัดการที่ดี สามารถจัดการให้ความขัดแย้งกลายเป็นความสร้างสรรค์ได้ แต่ภูมิปัญญาในการจัดการเกือบจะหายไปจากแผ่นดินไทย เพราะการคิดเชิงอำนาจและโครงสร้างทางอำนาจ ผนวกกับระบบการศึกษาที่ผิดๆ เพราะการจัดการคือการใช้ปัญญาที่ทำให้เกิดความสำเร็จ หรืออิทธิปัญญา การจัดการทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้ (Management makes the impossible possible)

เพราะขาดการจัดการ ความแตกต่าง หรือความขัดแย้ง จึงบานปลายกลายเป็นความรุนแรง แทนที่จะสามารถจัดการไปสู่ความสร้างสรรค์

เช่น ในการชุมนุมหรือเดินขบวนเรียกร้องอะไร คำเรียกร้องนั้นคือ**ประเด็น** ยังไม่ใช่ นโยบาย การจะพัฒนาเป็นนโยบายจะต้องนำประเด็นมาประกอบกับฐานข้อมูล ความรู้และการวิเคราะห์สังเคราะห์ว่าจะเป็นนโยบายอย่างไรที่ทำได้และมีประโยชน์จริง การสลายการชุมนุมหรือการเดินขบวนหรือการใส่ร้ายจะเป็น IO หรืออะไรอื่น คือการใช้อำนาจ ไม่ใช่การใช้ ปัญหา บ้านเมืองจึงวุ่นวายและรุนแรงมากขึ้น เพราะขาดการจัดการที่พัฒนาประเด็นไปเป็นนโยบายสาธารณะ

การพัฒนาประเด็นไปสู่นโยบายสาธารณะ จึงเป็นภารกิจประชาธิปไตย ที่สถาบันหลักของประเทศควรทำ เช่น สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยต่างๆ ราชบัณฑิตยสภา สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) มีประสบการณ์ในการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติมากกว่า ๑๐ ปี ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้สร้างผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการนี้ไว้จำนวนหนึ่ง

ถ้าสถาบันต่างๆ ช่วยกันพัฒนาประเด็นที่เกิดขึ้นในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เช่น ชุมชน ท้องถิ่น กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ฯลฯ รวมทั้งเปิดให้ประชาชนทั่วประเทศมีข้อเสนอแนะได้ทุกวันทางโซเชียลมีเดีย แล้วนำมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เป็นนโยบายสาธารณะ จะต้องอาศัยความรู้ขนาดใหญ่ที่คนไทยทั้งประเทศมีส่วนร่วม และนำนโยบายสาธารณะที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทางสังคม เข้าสู่**กระบวนการรัฐสภา** นี่จะเป็นประจักษ์การปฏิวัติประชาธิปไตย ที่ประชาธิปไตยทั้งทางตรงและทางอ้อมเข้ามาบรรจบกัน เป็นประชาธิปไตยฐานกว้างอย่างมีสาระ ไม่ได้มีแต่รูปแบบ

๔. รัฐสภามีความเหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ เพราะรัฐสภาเป็นทั้งสัญลักษณ์และกลไกของประชาธิปไตย อีกทั้งช่วงนี้มีประธานรัฐสภาซึ่งเป็นสัตบุรุษ ได้รับการยอมรับเชื่อถือของสังคมกว้าง พร้อมทั้งมีสถาบันพระปกเกล้าซึ่งเป็นสถาบันทางวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือ และสถาบันแห่งนี้ทำงานมานาน มีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในกระบวนการทางปัญหาและสังคมเพื่อประชาธิปไตย

รัฐสภาสามารถมอบให้สถาบันพระปกเกล้า จัดประชุม **“สมัชชาแห่งชาติเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะ”** โดยเป็นการประชุมร่วมระหว่างสมาชิกรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมที่ต้องการเสนอประเด็นนโยบาย หรือนโยบายสาธารณะที่ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยความช่วยเหลือของสถาบันวิชาการดังกล่าวในข้อ ๓ พร้อมทั้งประชาคมวิชาการ สื่อมวลชน ร่วมประชุมด้วย

ข้อเสนอนโยบายสาธารณะใดที่พร้อมจะปฏิบัติได้ให้รัฐสภาและคณะรัฐมนตรีรับไปปฏิบัติ
ข้อเสนอใดที่ดีแต่ยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติได้ ให้มีกลไกร่วมกันไปพัฒนาให้พร้อมจะปฏิบัติได้
แล้วนำกลับเข้ามาเสนอใหม่

จัดให้มีกลไกร่วมกันในการติดตามและประเมินผลในการปฏิบัติตามนโยบาย เพื่อช่วยเหลือ
แก้ไขอุปสรรคในการปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายทะลุทะลวงไปสู่ผลสัมฤทธิ์

นี่จะเห็นกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมอย่างครบวงจร คือเกิด
นโยบายสาธารณะที่ดี มีการปฏิบัติ และได้ผลจากการปฏิบัติ เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนชาว
สยาม และประเทศชาติบ้านเมือง

๕. ทั้งหมดที่ผมเสนอมานี้ เรียกว่า “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ” (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการฝ่า
ความยากไปสู่ความสำเร็จ

ในเรื่องที่ซับซ้อนและยากการใช้วิธีการเก่าๆ ไม่สำเร็จ เช่น การใช้อำนาจ ใช้เงิน ใช้วาท
กรรม บริภาษกรรม หรือแม้การใช้ความรู้ที่สำเร็จรูปโดยไม่เรียนรู้ก็ไม่สำเร็จ หรือการเรียนรู้
คนเดียวก็ไม่สำเร็จ เพราะมีบุคคล องค์กร และสถาบันจำนวนมากเกี่ยวข้อง จึงต้องเรียนรู้
ร่วมกัน จะเรียนรู้โดยท่องตำราก็ไม่สำเร็จเพราะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จึงต้องเรียนรู้
ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

การพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี เป็นสถานการณ์จริงที่สำคัญที่สุด แต่ก็ยากที่สุด จึงต้อง
อาศัยกระบวนการที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

กระบวนการนี้จะนำไปสู่**ปัญญาพร้อม** (Collective wisdom) ที่ทำให้เรื่องยากๆ สำเร็จได้

**๖. การสร้างประชาธิปไตยฐานกว้างดังกล่าวข้างต้น จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการ
ปฏิบัติในสถานการณ์จริงของคนไทยที่ใหญ่ที่สุด อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
(Transformation) หลายประการ เช่น**

(๑) ยิ่งทำยิ่งรักกันมากขึ้น ยิ่งเชื่อถือไว้วางใจกันมากขึ้นเพราะความเสมอภาค ภราดรภาพ ที่
เกิดในกระบวนการ

(๒) เกิดพลังจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมเพราะนโยบายสาธารณะที่ดี ยิ่งประโยชน์สุขให้แก่คน
ทั้งหมด

- (๓) เกิดพลังทางสังคม เพราะการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ
- (๔) เกิดพลังทางปัญญา เพราะเป็นการใช้ข้อมูลความรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทุกคนจะเป็นคนเก่งหมด และเก่งร่วมกันเกิดปัญญาร่วม เกิดนวัตกรรมและอัจฉริยภาพกลุ่ม (Group genius)
- (๕) พลังสร้างสรรค์ทั้งปวง ทำให้ฝากความยากไปสู่ความสำเร็จ
- (๖) เกิดความปิติสุขร่วมกัน เป็นความสุขที่มีผู้เปรียบเทียบกับ ประดุจบรรลุนิพพาน เพราะปัญญา ความรัก ความสำเร็จ ทำให้เกิดความสงบเย็น
- (๗) เกิดการปรับเปลี่ยนองค์กรได้ง่ายเพราะได้ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ไว้น้ำใจเชื่อใจกัน และเห็นพ้องร่วมกันแล้วว่าอะไรดี จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงง่าย

ผู้รู้ได้เรียงลำดับขั้นตอนสู่ความสำเร็จที่เรียกว่า **PPPO** O หมายถึง การปรับองค์กร (Organization) เอาไว้หลังสุด อย่าเอาขึ้นหน้า ถ้าเอา O ขึ้นหน้าจะทะเลาะกันมาก และติดอยู่ที่นั่น P3 ตัวเรียงตามลำดับ คือ

P = Purpose = ความมุ่งมั่นร่วมกัน = สร้างประชาธิปไตยฐานกว้าง

P = Principles = หลักการ = สังคมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง

P = Participation = การร่วมกันปฏิบัติหรือเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ = กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

O = Organizational reform = การปฏิรูปองค์กรที่ควรปฏิรูป เมื่อเป็นตัวสุดท้ายก็จะเกิดขึ้นเกือบเป็นอัตโนมัติ

บทส่งท้าย ผมได้กล่าวในบทความก่อนหน้านี้ว่าวิกฤติใหญ่ประเทศไทย ๒๕๖๓ จะถึงจุดพลิกผัน (Tipping point) คือพลิกไปทางร้ายก็ได้ พลิกไปทางดีก็ได้ คนโบราณจึงกล่าวว่าวิกฤตเป็นโอกาส โอกาสที่จะพลิกจากร้ายให้กลายเป็นดีอย่างรวดเร็ว คนไทยจึงควรใช้วิกฤติใหญ่ ปี ๒๕๖๓ เป็นโอกาสที่จะพลิกไปสู่เรื่องดีๆ

การสร้างประชาธิปไตยฐานกว้างที่กล่าว ณ ที่นี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งของการพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส

ต่อไปจะแสดงให้เห็นการใช้วิกฤตเศรษฐกิจที่ซ้ำเติมด้วยโรคระบาดแบบโคโรนาไวรัส ซึ่งจะเกิดซ้ำๆ อีก เป็นโอกาสที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจไตรยางค์ หรือเศรษฐกิจ ๓ ระบบเข้ามาประกอบกัน ที่ให้ทั้งภูมิคุ้มกัน ความเป็นธรรม และความเข้มแข็ง พร้อมกันและเชื่อมโยงกันได้อย่างไร ที่จะทำให้ไม่มีคนไทยต้องฆ่ายกรั้ว เพราะระบบเศรษฐกิจที่ทำให้เขาพบความจนตรอกอีกต่อไป
